

K významnému životnímu jubileu RNDr. PhMr. Zdeňka Hanzlíčka

RNDr. Pavel Drábek

Nestor našich farmaceutických historiků se v letošním roce dožil osmdesáti pěti let. O jeho záviděníhodné vitalitě svědčí nejenom neutuchající zájem o veškeré dění ve farmacii, ale také neustávající publikační činnost.

Jeho mládí je spjato s Plzní, kde se 28. ledna 1922 narodil. Jeho otec byl původně konstruktérem ve Škodových závodech. Ještě před válkou se rodina přestěhovala do Prahy, kde Zdeněk pokračoval ve studiu na vinohradském gymnáziu. V roce 1941 maturoval a protože v tu dobu byly české vysoké školy zavřeny, nastoupil lékárenskou praxi u PhMr. Stanislava Plevky na dnešní Vinohradské třídě. V roce 1943 složil tyrociniální zkoušku a stal se sustentantem. V roce 1945 začal na Karlově univerzitě studovat farmacii a protože ho již tehdy zajímaly dějiny, přidal si záhy na Filozofické fakultě studium obecných dějin a pomocných věd historických.

Po ukončení studia farmacie nastoupil do litoměřické lékárny U zlaté koruny. Tu vedl RNDr. PhMr. Josef Uhlíř, na kterého dodnes rád vzpomíná. Z Litoměřic byl povolán do prezenční vojenské služby a po jejím ukončení se vrátil do Prahy. Pracoval v dnes již zrušené lékárně Legie a v roce 1952 se stal vedoucím lékárníkem smíchovské lékárny Na Knížecí. V tu dobu vyústil jeho zájem o historii ve snahu o poznání dějin vlastního oboru. Spolu s několika dalšími zájemci vytvořil základ farmaceutického muzea při tehdejší Závodnímu klubu ROH národního podniku Pražská Medika. Kroužek nadšenců tehdy vyhledával v pražských i mimopražských lékárnách písemné i hmotné památky a soustřeďoval je do tehdy již zrušené Dittrichovy lékárny v Nerudově ulici na Malé Straně, kde je dnes pobočka Národního muzea. Mezitím jubilant navázal prostřednictvím docenta RNDr. PhMr. Aleše Sekery kontakt s Farmaceutickou fakultou Masarykovy univerzity v Brně. Jeho spolupráce s vedoucím Ústavu dějin lékařnictví RNDr. PhMr. Václavem Ruskem přinesla záhy výsledky v podobě společných publikací o dějinách České farmaceutické společnosti. Mimoto začal oponovat diplomové a později též doktorské práce z dějin farmacie a podílel se též na přípravě skript z dějin československé farmacie (1).

V roce 1959 byly sbírky v bývalé Dittrichově lékárně zpřístupněny veřejnosti a kromě stálé expozice tam bylo postupně uspořádáno několik výstav. Protože chtěl být muzejním sbírkám co nejbližší, nechal se kolega Hanzlíček přeložit do lékárny Na Pohořelci. Tam se mu naskytla další možnost k rozvinutí historického bádání. Téměř přes ulici byl totiž Památník národního písemnictví s bohatou knihovnou strahovského kláštera. V ní objevil rozsáhlou sbírku staré farmaceutické literatury a po dohodě s kolegou Ruskem vedl několik diplomových prací, které se zabývaly těmito památkami. V létech 1963 až 1966 pracoval v provozním oddělení Lékárenské služby hlavního města Prahy. Potom přešel jako provozní lékárník na lékárenské oddělení Krajského ústavu národního zdraví Středočeského kraje. Při tomto zaměstnání vystudoval na Filozofické fakultě brněnské univerzity muzeologii a v roce 1970 získal na Farmaceutické fakultě Univerzity Komenského doktorát přírodních věd.

V roce 1971 byl jmenován vědeckým sekretářem přípravného výboru XIX. mezinárodního kongresu o dějinách farmacie, který se konal v září téhož roku v Praze. Kromě řady úkolů vyplývajících z této funkce dokázal ještě zorganizovat v Památníku národního písemnictví na Strahově výstavu vybraných starých tisků a rukopisů z oboru farmacie. V roce 1972 bylo pro rekonstrukci budovy nutné uvolnit místnosti Dittrichovy lékárny, která ostatně již nestačila pojmout všechny nasbíraný materiál a tak převzala tyto sbírky nově založená Farmaceutická fakulta UK v Hradci Králové. Ve stejném roce přešel kolega Hanzlíček do organizačně metodického oddělení Státního ústavu pro kontrolu léčiv, ale ani na tomto novém působišti neupustil od svého koníčka, kterému věnoval převážnou část svého volného času. Naplno se mu mohl věnovat až po odchodu do důchodu v roce 1986. V roce 1991 byl opět vědeckým tajemníkem XXX. Mezinárodního kongresu o dějinách farmacie a mezi tím ještě stačil krátkodobě pracovat pro Ústav biofarmacie ČSAV a pro ředitelství pražské Lékárenské služby.

Více ho však lákalo studium v archívech a odborných knihovnách. Výsledky svého

bádání podle možností prezentoval na různých seminářích a sjezdech (na nichž proslavil 78 přednášek) i v mnoha časopisech, zejména v Československé farmacii a ve Farmaceutickém obzoru a později v Časopisu českých lékárníků. Spolupracoval také na několika výstavách. Za zásluhy o dějiny farmacie byl jmenován čestným členem Společnosti J. E. Purkyně, dopisujícím členem Sociétés Internationale d'Histoire de la Pharmacie a Společnost pro dějiny věd a techniky mu k osmdesátinám udělila Bolzanovu medaili. Bibliografie jeho prací dosahuje 222 položek (2), z toho je šest knižních publikací, jichž byl autorem či spoluautorem. Pole jeho zájmů v dějinách farmacie je široké a jeho publikace jsou toho dokladem. Ze starší doby se zabýval otázkou údajné první pražské lékárny, středověkou literaturou (Antidotarium Nicolai a velikonoční hra Mastičkář), zdravotnictvím v době Karla IV., barokními lékárnami (3), pražskými dispensatorii, privilegií a organizacemi (Collegium pharmaceuticum) pražských lékárníků i vznikem gremiální organizace.

Největší část jeho publikací se týká vývoje farmacie v devatenáctém a dvacátém století. Velkou pozornost věnoval dějinám lékáren. Kromě dvou knižních publikací (lékárny středočeského kraje z r. 1980 a hlavního města Prahy z r. 1991) napsal ještě 33 článků o dějinách lékáren v Čechách. Zabýval se rovněž biografiemi českých farmaceutů. Kromě přehledu předsedů České farmaceutické společnosti a redaktorů Časopisu českého lékařnictva to bylo dvacet článků uveřejněných obvykle k nějakému výročí (4). Deset článků se zabývalo dějinami léčivých látek a léků, šest dějinami České farmaceutické společnosti, pět otázkami muzeologie atp. Je třeba ještě připomenout sestavování pravidelného historického kalendáře (5) a zprávy z historických seminářů, symposií a kongresů, přípravu synoptických tabulek k dějinám české farmacie i účast na sestavení přehledu vývoje farmacie ve dvacátém století (6), recenze a články o farmaceutické literatuře. Jeho zatím poslední práce pojednává o léčích pro mladého W. Mozarta při návštěvě Olomouce v roce 1767.

Věříme, že jubilant přispěje k poznání vývoje naší farmacie ještě dalšími pracemi a také vzpomínkami na události, kterých byl svědkem a přejeme mu do dalších let mnoho sil a zdraví.

RNDr. Pavel Drábek
Masarykova 895, 252 63 Roztoky
e-mail: drabek@af.czu.cz

Poznámky

1. Celkem vypracoval 58 oponentních posudků a podílel se na skriptech, které pod názvem Kapitoly z dějin farmacie vydala v roce 1970 Farmaceutická fakulta UK v Bratislavě.
2. Bibliografie Hanzlíčkových prací sestavená doc. V. Ruskem je otištěna ve sborníku vydaném v roce 2007 Českou farmaceutickou společností.
3. Z. Hanzlíček, Z. Rajtr, V. Rusek: Barokní lékárna v Kuksu. Nakladatelství Kruh, Hradec Králové 1971.
4. Samostatné biografie se týkají těchto farmaceutů: J. D. Arbeiter, J. Bednář, F. Bešťák, Jaromír Čižmář, Jan Halla, J. Hladík, V. Homola, Z. Kock, S. Marek, K. Polášek, F. Plzák, R. Radnicer, Z. Rektořík, V. Rusek, E. Skarnitzl, H. Šabart, S. Škramovský a O. Tomíček.
5. Historický kalendář vycházel v letech 1974–95 v Čs. farmacii a na něj navázala v letech 1999–2005 Memorabilia pharmaceutica uveřejňovaná v Časopise českých lékárníků.
6. P. Drábek, Z. Hanzlíček: Farmacie ve dvacátém století. NTM a Společnost pro dějiny věd a techniky, Praha 2005.